

Recensies over Frid cd's

'Budapest – Amsterdam', kamermuziek (2009)

2010, "Musicalifeiten" (Kennisatabank voor klassieke muziek), Jan de Kruijff

Frid: Podium-suite op. 3; 12 Muzikale karikaturen op. 8; Sonate in stukken voor cello en piano op. 9; Pianotrio op. 27. Birthe Blom (v), Ditta Rohmann (vc) en Martin Tchiba (p). Hungaroton HCD 32660 (65'03"). 2009

Of in de archieven van Donemus en de Nederlandse omroep nog opnamen sluimeren van hetzij het musiceren van de Hongaars-Nederlandse componist/pianist/leraar/criticus Géza Frid (1904-1989) is onbekend. Of dat materiaal algemeen toegankelijk is? Een herdenking van zijn geboorte- of sterfdag zou best aanleiding mogen zijn voor nadere publicatie. Wie Frids autobiografie *In tachtig jaar de wereld rond* (Strengolt, 1984) leest, krijgt een goede indruk van leven en werk van de hoogbegaafde, veelzijdige musicus die zich al in 1929 in Nederland vestigde.

Degenen die hem hebben gehoord en die met hem samenwerkten zijn vol lof over zijn kunnen en bevlogenheid. Maar tot nu toe ontbrak de mogelijkheid om hoorbaar nader kennis te maken met Frid als componist. Sponsoring door het Ministerie van Opvoeding en Cultuur in Hongarije, het Hongaars verkeersbureau, Piano Schmitz in Essen en Tordai Consulting maakte het mogelijk deze welkome opname van een viertal kenmerkende kamermuziekstukken door een Nederlandse violiste met een Hongaarse celliste en pianist te realiseren.

De catalogus met werken van Frid beslaat een honderdtal composities, dus in principe valt nog veel meer te oogsten.

Jammer genoeg zullen de orkestwerken, zoals de Orkestsuite op. 6, Paradou op. 28, het voor Herman Krebbers en Theo Olof bedoelde Concert voor 2 violen en orkest op. 55, het dito voor 3 violen op. 78 voor Emmy Verhey en de broers Bor of de Etudes symphoniques op. 47 wel nooit aan bod komen omdat de productie ervan te duur is. Maar de Strijkkwartetten en meer kamermuziek smeken om aandacht.

De hier bijeen gebrachte stukken dateren uit de periode 1928 tot 1947. Alleen de *Podium-suite* ontstond nog in Boedapest, de overige werken kunnen dus met enige fantasie en een flinke scheut chauvinisme als Nederlandse muziek worden beschouwd. Het zal niemand verrassen dat deze werken invloeden verraden van Hongaarse volksmuziek, van Kodály (Frids compositieleraar), Bartók (zijn pianoleraar) en verder van Debussy en Ravel. Het resultaat is een krachtig, inmuzikaal idioom. Daarvan is het drietal jonge musici zich terdege bewust. Samen zorgen ze voor een heel stimulerend programma, met grote expressie en veel virtuositeit uitgevoerd. Het samenspel is fraai geïntegreerd en over chauvinisme gesproken: vooral het vioolaandeel van Birthe Blom in de prille, van jong elan getuigende *Podium-suite* imponeert. Jammer dat het uitgerekend met bijna 12 minuten het kortste stuk is op deze goed klinkende cd. De gewenste hoeveelheid Hongaarse peper en paprika als smaakversterker is niet te versmaden.

**Is dit het begin van een noodzakelijke inhaal oefening?
Hopelijk!**

Nog een artikel over deze cd: [Vrij Nederland, 12 december 2009](#)

[Top](#)

'Fantasia Tropicana', Quartetten (2008)

Juli/Aug. 2008, Neue Musikzeitung, Christof Schlüren

Géza Frid: Streichquartette 1-4, Amaryllis Quartett

Coviello Classics COV 50805/Note 1

Diese Musik hat mich wirklich überrascht. Der Ungar Géza Frid (1904–89), der bereits 1929 emigrierte, sich in Amsterdam niederließ und 1948 niederländischer Staatsbürger wurde, ist außerhalb seiner Wahlheimat kaum bekannt. **Nach mehrfachem Hören bin ich sicher, dass er zu den besten Komponisten Ungarns zu zählen ist.**

Es erging ihm wie vielen Emigranten, die weder der Avantgarde noch dem Kommerz zuneigten und auch keine Lobby fanden. Während Ligeti und Kurtág zu Ikonen des 20. Jahrhunderts erhoben wurden, erfreute sich Frid einfach nur der profunden Wertschätzung von Musikern und Kennern.

Seine vier Streichquartette sind in einem Zeitraum von dreißig Jahren entstanden (1926, 1939, 1949 und 1956). Sie sind sehr unterschiedliche und abwechslungsreiche Erzeugnisse eines ausgeprägten Personalstils, der bis zuletzt unverkennbar ungarischer Herkunft ist und auf sehr eigene und lebendige Weise den übermächtigen Einfluss Béla Bartóks verarbeitet.

Das 1. Quartett ist ein zündender Beweis früher Reife in vier farbreich kontrastierenden Sätzen. Im in schwieriger Zeit verfassten 2. Quartett exerziert Frid mit magischen Klangmixturen fantasiereich fugierende Satzmodelle, die mit der Historie (Bach) spielen – frisch, freisinnig, ohne jegliche Zopfigkeit.

Mehrere Reisen nach Indonesien konfrontierten Frid mit dem Unbekannten und erweiterten seine kreative Innenwelt beträchtlich. Unter diesen Eindrücken entstand das 3.

Quartett, die Fantasia tropica, die in vier Sätzen (Abend – Nacht – Morgen – Abend) das Außerordentliche einfängt und mit dem Eigentümlichen verschmilzt. Ein herrliches Werk, das den brasilianischen Stücken Darius Milhauds oder den indischen Anverwandlungen John Foulds' gleichberechtigt zur Seite tritt.

Im 4. Quartett ist Frids Ausdruck komplett befreit, dabei mit souveräner Klarheit und Disziplin in schlüssige Form gebracht. Auch in diesem, in seinen Proportionen so vorbildlichen Werk gilt, was sein ganzes Schaffen auszeichnet: eine natürliche Wildheit, die sich in animativ spannender Rhythmik, scharf gewürzter, delikat reibungsfreudiger Harmonik, improvisatorisch leidenschaftlicher Melodik, vortrefflich musikalischer Verwendung von Glissandi und aus innerer Notwendigkeit bezwingendem Rubato kundtut; eine stetige Durchdringung von struktureller Seriosität und feinem Humor; blutvoller, musikantischer Atem, der respektvoll mit den Idiomen spielt, ohne ihnen auf den Leim zu gehen.

Géza Frids Streichquartette sind klassische Moderne von hohem Karat, die sich auch neben Schostakowitsch oder Bartók hören lassen kann, und das junge schweizerisch-deutsche Amaryllis Quartet wird dem in vorbildlicher Weise gerecht, musiziert voll Wachheit, Finesse, Hingabe und Intelligenz. Auch das Klangbild ist erlesen reich schattiert. Baldmöglichst würden wir gerne mehr hören.

Nog een artikel over deze cd: [Westfal. Nachrichten, 18 februari 2009](#)

[Top](#)

'Choral Works' (2005)

8 april, 2006, "Wederhoor", de Volkskrant, Paul Witteman

Roemloos einde van groot musicus

Ik heb een fantastisch leven gehad. Zo was het genoeg'. Citaat van de overledene toen hij nog in leven was, opgenomen in de rouwadvertentie. De berusting die uit de woorden spreekt staat in schril contrast tot het verslag van zijn doodstrijd in *de Volkskrant*. 'De verpleegster ging weg. Het water liep uit het bad. Warm, nee heet water van zeventig, tachtig graden Celsius kwam ervoor in de plaats. De man in het bad schreeuwde het uit, maar de hulp kwam te laat.' Drie dagen na het drama overlijdt Géza Frid aan zijn verwondingen.

De onfortuinlijke dood van de oude man, september 1989, haalt alle kranten. Actualiteitenrubrieken stellen de schuldvraag aan de orde. Wantoestanden in verpleeghuizen! De journalisten die zich op de kwestie storten, publiceren de naam van het slachtoffer zonder zijn geschiedenis te vermelden. Slechts een enkeling op de kunstredactie weet wie er achter die vreemde naam schuilgaat.

De componist Géza Frid (1904-1989) werd geboren in Hongarije en vestigde zich als jongeman na enige omzwervingen in Nederland. Na de Tweede Wereldoorlog krijgt hij weliswaar de Nederlandse identiteit maar in de kern is Frid altijd een Hongaarse musicus gebleven.

Het is te horen aan de kwetsbare sfeer in de toonzetting van zijn werk, dat zijn wortels vindt in de

Géza Frid

melancholie van het Oost-Europese volkslied. Schelle meisjesstemmen opgezweept door Slavische ritmiek.

Géza Frid was een intelligent man, muzikrecensent voor *het Vrije Volk*, docent aan het conservatorium van Utrecht, virtuoos pianist en bovenal een bejaafd componist, wiens werk veel werd uitgevoerd. Alles hield hij keurig bij in een dagboek waarin hij ook beschreef wat er buiten zijn studeerkamer gebeurde. Zo noteerde hij in 1934: 'Grote spanningen. Italië nog tegen Hitler. Karakter: soms griezelige atmosfeer, wijzend op de toekomst.' Frid was een gepassioneerd antifascist. Tijdens de oorlog toonde hij zich dapperder dan de meesten van zijn collega's. Hij was actief in het verzet, vervalste bonnen en persoonsbewijzen.

En hij schreef muziek.

Veel smaakmakers uit de vorige

eeuw zijn gaandeweg in de vergetelheid geraakt. Wie luistert er nog naar werk van Orthel, Strategier of Badings? Hun composities klinken gedateerd alsof je een kamer binnenwandelt die is ingericht met uitsluitend Jugendstilmeubelen. Het betere werk van Frid weet zich aan die atmosfeer te onttrekken. Zo is het Concerto voor piano en koor uit 1934 nog steeds een actueel stuk, waarin de piano en de zangstemmen een gelijkwaardige rol vervullen. Het draait om een sprankelend thema dat wordt gezongen zonder tekst en eindigt met een stralende fuga. Het concerto was door zijn aparte klank en bezetting vanaf de première een reuze succes. Het *Algemeen Dagblad* sprak van 'een sensatie'.

De roem van Frid als componist was ermee gevestigd en zou standhouden tot Webern en Berg de muzikwereld op zijn kop zetten. Het kostte Frid veel moeite om aan de nieuwe machtsverhoudingen in de muzikwereld te wennen, maar op het laatst schikte hij zich morrend in zijn lot.

Géza Frid had inderdaad een fantastisch leven gehad en mischien was het ook wel genoeg. Maar het had anders moeten eindigen.

Paul Witteman

Géza Frid, Choral Works: Liszt, Ferenc, Chorus. Onder leiding van Peter Scholcz. Hanna Devich piano. Hungaroton HCD 32362 (www.gezafrid.nl)